

Projekt Realizace vybraných opatření programu péče pro vydru říční v České republice

Project Realization of selected measures of the Management Plan for the Eurasian otter in the Czech Republic

Kateřina POLEDNÍKOVÁ¹, Lukáš POLEDNÍK¹, Tereza MINÁRIKOVÁ¹

¹ ALKA Wildlife, o.p.s., Liděřovice 62, 38001 Dačice

Přijato 2.5.2015

Abstract

Eurasian otter is endangered and therefore protected species in the Czech Republic. A project has been prepared in order to implement selected measures of the Management Plan for the Eurasian otter in years 2015 -2016. The measures to be implemented are targeted at the two main risk factors of the population: road mortality and conflict with fishermen.

Keywords: Eurasian otter, conservation measures, management plan, public relation, carcasses, road mortality, conflict species

V České republice se vyskytuje mnoho rostlinných i živočišných druhů, které jsou ohroženy vyhynutím. Pro vybrané druhy, splňující řadu kritérií, se proto připravují záchranné programy, jejichž cílem je sladění různých typů opatření pro jejich záchranu. Specifickým typem ZP jsou Programy péče, kdy cílovým druhem je ohrožený druh, který zároveň působí ekonomické škody, tzv. konfliktní druh. V roce 2009 byl schválen Program péče pro vydru říční v České republice v letech 2009 – 2018 (dále jen „PP“).

V letech 2015 a 2016 bude proto realizován projekt „Realizace vybraných opatření pro vydru říční v České republice“ podpořený grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska (program Malé grantové schéma Záchranné programy pro zvláště chráněné druhy II Programu CZ02; financováno EHP fondy 2009-2014 a Ministerstvem životního prostředí).

Cílem projektu je realizace vybraných opatření PP v České republice pro zajištění dlouhodobé existence tohoto druhu v naší kulturní krajině. Projekt je zaměřen na dva základní faktory, které existenci vyder u nás nejvýznamněji ovlivňují: silniční doprava, vlivem které na silnicích ročně hynou desítky vyder a netolerance tohoto predátora v krajině některými rybníkáři či rybáři. Aktivitě projektu jsou rozděleny do devíti specifických opatření, která navazují na Opatření PP (Tab. 1, Obr. 1)

Tab 1: Opatření projektu a jejich návaznost na PP (číslo Opatření a priorita)

Tab 1: Measures of the project and their connection to measures of the Management Plan.

Opatření projektu	Program péče
1. Minimalizace negativních vlivů dopravy	Opatření 3.1.1 priorita 1
2. Odhad početnosti ve vybraných oblastech	Opatření 3.3.2 priorita 1
3. Sběr a analýzy uhynulých vyder	Opatření 3.3.4 priorita 1
4. Analýza životaschopnosti populace	Opatření 3.4.3 priorita 1
5. Webové stránky vydryonline.cz pro odbornou veřejnost	Opatření 3.5.1 priorita 1
	Opatření 3.5.2 priorita 1
	Opatření 3.5.3 priorita 2
6. Vydří stezky	Opatření 3.5.4 priorita 1
7. Správy komunikací – osobní schůzky	Opatření 3.5.2 priorita 1
8. Návrh optimalizace systému řešení střetu ekonomických zájmů rybnářství a vydry říční	Opatření 3.6.3 priorita 2
9. Testování preventivních opatření	Opatření 3.6.4 priorita 2

Minimalizace negativních vlivů dopravy

Vydra říční se v posledních letech rozšířila na skoro celé území České republiky (Poledník a kol. 2012). Přestože je trend minulých let pozitivní, stále existují negativní rizikové faktory, které tento ho mohou zvrátit. Zejména úhyny na silnicích mírně ale dlouhodobě stoupají, jednoznačnou příčinou je stále stoupající autoprovaz a budování nové dopravní infrastruktury. V posledních dvaceti letech intenzita dopravy stoupala a to až o cca 7% ročně (Čihák a kol. 2013), a přestože v posledních pěti letech je vidět dočasná stagnace, prognózy (Bartoš a kol. 2010) předpokládají další stoupající trend. Předběžné analýzy životaschopnosti populace (Poledníková a kol. 2010) ukazují, že nebudou-li včas přijata dostatečná ochranná opatření, hrozí do budoucna zvýšení negativního vlivu autodopravy na populaci vydry natolik, že populace bude opět klesat. Přitom ale existují jednoznačná řešení, která je možné realizovat a tento trend zvrátit. Vzhledem k tomu, že vydry většinou překonávají silnice tam, kde se kříží s vodotečí, je lokalizace rizikových míst možná. V řadě případů pak stačí velmi jednoduché (levné) úpravy stávajících staveb, které zajistí jejich bezpečnou průchodnost pro vydry. V současnosti je řada dopravních staveb ve špatném či havarijním stavu (2967 (17%) mostů v ČR, Čihák a kol. 2013). Probíhá-li v současnosti rekonstrukce dopravní stavby, měla by být v rámci rekonstrukce tato stavba zároveň i zprůchodněna pro vydru říční. To může OOP vyžadovat v rámci jím stanovených podmínek např. při vydávání výjimky ze zákona 114 či dalších povolení. Vedlejším efektem tohoto opatření směřovaného pro vydru říční je, že umožní průchodnost i řadě dalších živočichů pohybujících se kolem vody a povede tak k celkovému snižování fragmentace krajiny.

V rámci předloženého projektu jsou aktivity týkající se negativního vlivu dopravy na populaci vydry říční naplánovány tak, aby navazovaly na dosavadní činnost – dojde k výrazné aktualizaci v minulosti připravených podkladů (mapa uhynulých vyder, databáze uhynulých vyder, příručka „Vydra a doprava“ která informuje o tom, jakým způsobem a v kterých úsecích zprůchodňovat dopravní stavby v ČR) a také k rozšíření přenosu informací ke konečným uživatelům (orgánům OOP a správcům silnic). Přestože jsou riziková místa na silnicích evidována, dosud bylo jen několik málo z nich fyzicky zkontrolováno. Fyzická kontrola míst je však nezbytná pro navrzení možného řešení. V projektu je proto navržena

kontrola všech míst, kde byly v minulosti evidovány uhynulé vydry (v současnosti 300 míst v rámci celé ČR) a kontrola všech křížení vodotečí se silnicemi I. tříd v několika vybraných oblastech, protože na těchto silnicích vydry umírají zdaleka nejčastěji (45% z celkového počtu vyder, Hlaváč et al. 2011, Poledník et al. 2011).

Monitoring populace

Monitoring populace/sledování jejího stavu je nedílnou součástí PP a ochrany druhu a jedná se o dlouhodobé opatření, které je potřebné realizovat opakovaně v pravidelných intervalech. V rámci předloženého projektu tedy bude probíhat monitoring nastavený dle PP a nerealizovaný v rámci jiných aktivit, a to:

- a) odhad početnosti vyder ve vybraných oblastech stopováním na čerstvém sněhu, který je prováděn každoročně dle sněhových podmínek,
- b) sběr a analýzy uhynulých vyder, který probíhá kontinuálně.

Všechny tyto aktivity byly v posledních letech realizovány žadatelem a realizace v rámci tohoto projektu umožní kontinuitu monitoringu a srovnání dat z jednotlivých let.

V rámci této aktivity bude také probíhat spolupráce s Policií na vyšetřování případů nelegálního zabíjení vyder. U uhynulých vyder, u nichž je podezření na ilegální zabití ze strany člověka, bude provedena detailní pitva, extrakce kulky či broků a v případě potřeby budou provedeny i toxikologické analýzy na možné jedy. Podklady vzniklé z těchto analýz pak budou Policii předány jako důkazy pro vyšetřování trestného činu zabití chráněného druhu.

Kromě samotného sběru a analýz uhynulých jedinců bude kladen důraz také na medializaci této aktivity formou tiskových konferencí, zpráv, vytvořena bude jedna informační brožura s cílem informovat veřejnost a také vytvořit zpětnou vazbu. Sběr uhynulých vyder není možný bez širokého zapojení veřejnosti a hlášení nálezů a neustálá informovanost veřejnosti a zpětná vazba o výsledcích tohoto sběru a jejich významu pro ochranu vyder je důležitá pro udržení zájmu o tuto aktivitu. Zvláštní pozornost pak bude věnována medializaci případů prokázaného pytláctví, která bude probíhat ve spolupráci s Policií a jednotlivými OOP.

Analýza životaschopnosti populace

Na všechny předchozí aktivity bude navazovat zhodnocení a analýzy stavu populace. První populační modely byly realizovány žadatelem již v letech 2008-2010 v rámci projektu VAV (SP/2D4/16/18, viz Poledníková et al. 2010a). Vzhledem k většímu množství nově získaných dat, zejména v rámci pravidelného sběru uhynulých jedinců, je však v současnosti možné provést výraznou aktualizaci této analýzy a výsledných modelů.

Minimalizace konfliktu s rybáři

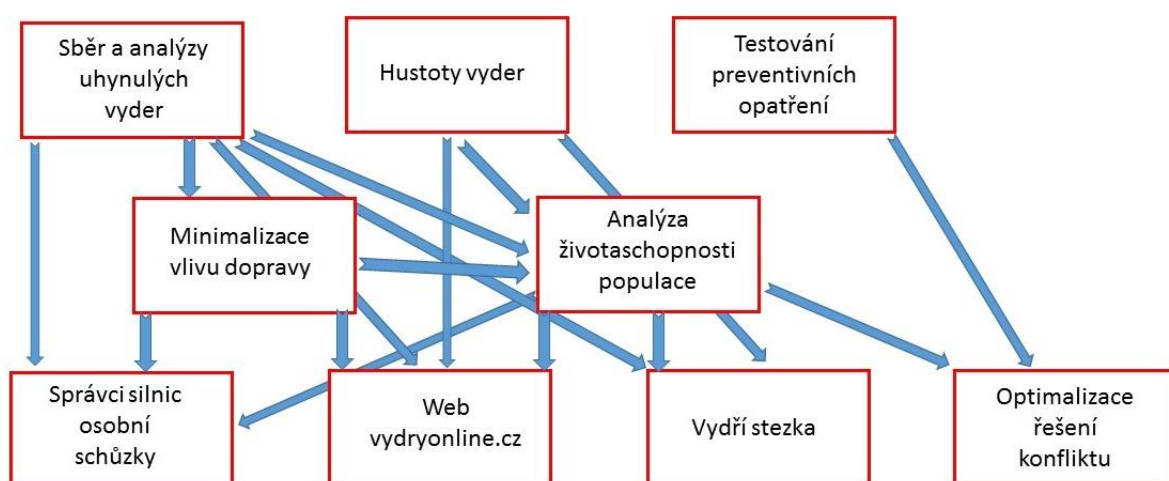
Druhým faktorem, který ohrožuje populaci vydry říční v České republice, je konflikt v ochraně druhu s ekonomickými zájmy rybářských subjektů, kterým vydry způsobují škody na rybích obsádkách. Jde o problém celoplošný a dlouhodobý a bohužel natolik komplikovaný, že dosavadní aktivity ze strany ochrany přírody nepřinesly výraznější výsledky – neustále dochází k nelegálnímu lovu vyder (jsou stříleny, tráveny, chytány do

želez a jiných zařízení) (viz např. Poledník et al. 2011, Poledníková et al. 2010b). V rámci projektu bude proto připraven Návrh optimalizace systému řešení střetu ekonomických zájmů rybářství a vydry říční dle Opatření PP 3.6.3. a bude testováno technické zařízení pracovně nazvané „mobilní ohrádka“ pro snížení škod způsobených vydrou na rybách v rybnících a sádkách. Možností jak snižovat škody způsobované na rybích obsádkách v rybnících je celá řada, žádné z nich však není univerzálním řešením s plošným použitím. Testované zařízení by mohlo být používáno zejména tam, kde se jedná o cenné chovy či drobné vlastníky jednotlivých rybníků.

Osvěta

Vytvořen bude webový portál vydryonline.cz, jehož cílem je vytvořit komplexní informační zdroj pro odbornou/zainteresanou veřejnost (rybářské subjekty, správci komunikací, OOP, expertní posuzovatelé náhrad škod, učitelé či jiní odborní pracovníci atd.) ohledně vydry říční v ČR. Součástí webu vydryonline.cz bude také online mapová aplikace s lokacemi míst úhynů vyder a online poradna pro rybáře. V rámci projektu budou realizovány osobní schůzky na vybraných krajských ředitelstvích ŘSD a krajských správách údržby silnic jednotlivých krajů. Jejich pracovníkům bude představena problematika úhynů vyder na silnicích a budou jim předány informační materiály týkající se této problematiky obecně i stavu v jejich regionu.

Samostatnou kapitolu tvoří tzv. Vydří stezky. Jedná se o osvětu laické veřejnosti částečně zaměřenou i na děti formou sítě naučných stezek spojených s dalšími aktivitami. Realizace vydřích stezek je přímo uvedena v PP. Koncept stezek je založen na vytváření naučných stezek na stávajících turistických stezkách či cyklostezkách podél vodních toků v lokalitách EVL, kde je předmětem ochrany vydra říční. V roce 2013 byla vybudována první stezka v EVL Moravská Dyje (Poledníková et al. 2014). V rámci stávajícího projektu budou realizovány doprovodné aktivity k této stezce (tři akce pro laickou veřejnost a děti), pro děti bude vytvořeno pexeso. Pro laickou veřejnost budou vytvořeny webové stránky na doméně vydristezky.cz, kde budou informace o předmětném druhu i o Vydří stezce.

Obr 1: Návaznost plánovaných opatření projektu

Fig 1: Connectivity of planned measures of the project

Tento článek byl vytvořen za finanční podpory EHP fondů 2009-2014 a Ministerstva životního prostředí. Za jeho obsah je výhradně odpovědná ALKA Wildlife, o.p.s. a nelze jej v žádném případě považovat za názor donora nebo Ministerstva životního prostředí.

Literatura

- BARTOŠ L, RICHTR A a MARTOLOS J (2010): Prognóza intenzit automobilové dopravy. EDIP s.r.o., Liberec, 22 stran.
- ČIHÁK M, HAK F, HLADKÁ J, HORNÍČEK K, KUBEŠOVÁ S, MÁTL R, MICHKOVÁ V, ŠRAJEROVÁ J a VOREL V (2013): Páteřní síť silnic a dálnic v ČR. Agentura Lucie spol. s.r.o., Praha.
- HLAVÁČ V, POLEDNÍK L, POLEDNÍKOVÁ K, ŠÍMA J a VĚTROVCOVÁ J (2011): Vydra a doprava. Příručka k omezení negativního vlivu dopravy na vydru říční. Metodika AOPK. AOPK ČR, Praha.
- POLEDNÍK L, POLEDNÍKOVÁ K, VĚTROVCOVÁ J, HLAVÁČ V a BERAN V (2011): Causes of deaths of *Lutra lutra* in the Czech Republic (Carnivora: Mustelidae). *Lynx*, n.s. (Praha) 42: 145 - 157.
- POLEDNÍK L, POLEDNÍKOVÁ K, BERAN V, ČAMLÍK G, ZÁPOTOČNÝ Š a KRANZ A (2012): Rozšíření vydry říční (*Lutra lutra* L.) v České republice v roce 2011. *Bulletin Vydra*, 15: 22 - 28.
- POLEDNÍKOVÁ K, POLEDNÍK L, HÁJKOVÁ P, ZEMANOVÁ B, VĚTROVCOVÁ J, HLAVÁČ V, BERAN V, ČAMLÍK G a MINÁRIKOVÁ T (2010a): Struktura, dynamika a růst populace vydry říční (*Lutra lutra* L.) v České republice. *Zpráva pro MŽP*, 44 stran.
- POLEDNÍKOVÁ K, VĚTROVCOVÁ J, POLEDNÍK L a HLAVÁČ V (2010b): Carbofuran – a new and effective method of illegal killing of otters (*Lutra lutra*) in the Czech Republic. *IUCN Otter Spec. Group Bull.* 27 (3): 137 - 146.
- POLEDNÍKOVÁ K, POLEDNÍK L, MINÁRIKOVÁ T a OCHMAN V (2014): Vydří stezka na Dyji. *Bulletin VYDRA* 16: 4 – 7.